

*This article highlights the life of the popular doctors and teachers, who lived in Podilya in XVIII-XIX centuries.
Keywords: Edmund Farengholts, D.K. Zaboljtniy, Usef Rolle, medicine, medical education, Podilya.*

УДК 378:37.03:613
ББК 74.58+51

Б.А. Максимчук
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СВИТОГЛЯДНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Постановка проблеми. Визнання людини неминущою цінністю стало визначальним на рубежі тисячоріч і виражає надію людства перебороти негативні наслідки технократичного етапу свого історичного розвитку. Поворот суспільної свідомості у бік окремої особистості, її перспективних можливостей і реального їхнього втілення в життя згідно із суспільно-значущими інтересами відображає факт реформування системи освіти як інституту цілеспрямованого виховного впливу на підростаючу людину в новій формуючій його системі координат [9]. Реалізація даного задуму припускає виховання такого покоління педагогів, які, відтворюючи класичну матрицю професійної діяльності вчителя, готові до виконання нових соціокультурних зобов'язань по сприянню учням у їхньому всебічному розвитку без протиставлення процесів освіти й оздоровлення.

Зміна пріоритетів у системі освіти вносить вагомі корективи в оцінку його ефективності. Здоров'я учнів стає не тільки індикатором оптимально підбраного змістовного компонента й процесуально грамотної побудови процесів навчання й виховання, але деякою мірою характеризує вчителя як професіонала.

Культура здоров'я й спосіб життя є категоріями широкого світоглядного осмислення й формуються у свідомості майбутнього вчителя за роки навчання у вищому навчальному закладі як базовий рівень його загальнолюдської й педагогічної культури.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз результатів досліджень науковців у галузі формування здорового способу життя (В. Бобрицька, С. Кириленш, С. Лапаєнко, В. Нестеренко, Н. П'ясецька, Є. Чернишова та ін.) свідчить, що у вітчизняній педагогіці відчувається брак наукових досліджень, у яких обґрунтовувались би теоретичні та методичні підходи до формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів.

Значущість проблеми здорового способу життя, формування культури здоров'я особистості зумовила появу нового наукового напрямку – валеології, досліджень з проблем валеологічної освіти та виховання (Т. Бойченко, І. Брехман, Е. Вайнер, М. Гончаренко, М. Гриньова, Т. Книш, Ю. Лісцин, С. Страшко та ін.). Останніми роками відокремилась педагогічна валеологія (І. Глинянова, Л. Дихан, В. Кукушкін, Л. Татарнікова та ін.), яка розглядає валеологічні виховання, валеологічний супровід дітей та юнацтва.

Філософський рівень феномена здоров'я людини представлено працями Е. Кудрявцевої, Ю. Лісцина, Л. Суценко; медико-біологічний рівень відображено в дослідженнях М. Амосова, В. Войтенка, З. Шкиряк-Нижник; соціально-педагогічний – у роботах В. Петренка, Г. Царегордцева, Д. Изуткіна, Л. Матроса та інших авторів. Культура здоров'я особистості є предметом дослідження В. Горашука, О. Дубогай, Е. Казіна, Ю. Лісцина та ін.

Проблему здоров'я людини здебільшого пов'язують з ефективністю системи фізичного виховання (Е. Вільчковський, Г. Григоренко, О. Дубогай, С. Канішевський).

У роботах таких авторів, як Л. Суценко, О. Міхеєнко та ін. – розкрито загальні підходи до соціальних технологій щодо формування валеологічного світогляду і засад здорового способу життя; визначено головні напрями оптимізації способу життя, проведено аналіз сучасних оздоровчих систем та програм.

Питання валеологічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти представлено у дисертаційному дослідженні Т. Книш, майбутніх фахівців з фізичної реабілітації – О. Міхєнка, майбутніх біологів – І. Поташнюк, майбутніх викладачів у вищих закладах освіти I-II рівнів акредитації – Н. П'ясецької.

Метою цієї статті є звернути увагу науковців на актуальність формування валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів.

Виклад основного матеріалу. Формування валеологічного світогляду - процес тривалий та складний, потребує істотного методологічного відновлення, концептуального рішення, технологічного виконання шляхом подолання відомих труднощів об'єктивного й суб'єктивного характеру в просторі багатofакторного впливу освітнього середовища.

У вітчизняній педагогіці формування відповідального відношення до здоров'я традиційно розглядалося в рамках гігієнічного виховання й виховання культури фізичного розвитку. Згодом стало зрозуміло, що в межах даних сфер педагогічного впливу досягти повороту суспільної свідомості у бік способу життя здоров'язберігаючого й зміцнювального стилю не вдається. Розмежування «знаннєвої» компоненти й дієвої складової повсякденної валеологічної поведінки значно підсилюється в умовах духовно-моральної дезорієнтації суспільства.

Біля джерел валеологічного підходу в системі виховання здорової підростаючої людини стоять відомі вчені – наші сучасники: І. Брехман, Д. Дубровський, Г. Зайцев, В. Казначєєв, В. Колбанов, Ю. Лісцин, Л. Татарнікова, З. Тюмасєва й ін. Ними активно розробляється ідея валеологізації системи освіти як стратегічної лінії в оздоровленні змістовної й процесуальної сторін навчання й виховання, системи міжособистісного спілкування й характеру спільної педагогічної діяльності в освітньому середовищі, що розширюється та розвивається в режимі природовідповідності й не шкідливості.

На основі теоретичного дослідження й дослідної перевірки висловлених припущень вдалося показати, що формування валеологічного світогляду майбутнього вчителя варто розглядати як складову частину загальної системи професійної освіти, пролонгуючи формуючий процес через весь період навчання й виховання студентів у вузі.

Погляд на процес формування валеологічного світогляду з позицій системного підходу дозволив визначити компонентний склад і зміст, що відповідають проблемному завданню в наступній послідовності:

– ціль - підготовка майбутнього вчителя із системою ціннісного відношення до здоров'я, компетентного в здійсненні педагогічної діяльності здоров'язриваючого змісту, у вихованні підростаючого покоління зі стійкими традиціями здорового способу життя й готовністю нести індивідуально-професійну відповідальність за результати своєї професійної діяльності в контексті її валеологічних завдань;

– сукупність завдань, які забезпечують формування єдності валеологічної свідомості, емоційно-ціннісного відношення, поведінки й діяльності вчителя по охороні й зміцненню здоров'я в системі виховання підростаючого покоління;

– сукупність умов, що визначають успішність формування особистості майбутнього вчителя зі світоглядною програмою оптимальної життєдіяльності й зв'язок процесу з іншими напрямками виховної роботи;

– зміст, рушійні сили й принципи організації процесу професійної підготовки студента-педагога з позиції валеологічного підходу;

– зміст валеологічної освіти й аналіз її результативності.

Обрана тактика стратегічної постановки цілей розкриває всі найважливіші світоглядні аспекти формування майбутнього вчителя як організатора освітнього процесу здоров'язриваючої парадигми в нових соціокультурних умовах з опорою на особистісно-орієнтований, діяльний, культурологічний й інший підходи.

Особливий акцент при формуванні системи світоглядного відношення майбутнього вчителя до здорового способу життя зроблений на діяльній активності з виділенням специфічної форми ініціативної поведінки відносно охорони й зміцнення здоров'я – валеологічної діяльності як прояву культуротворчості в професії й особистому житті вчителя.

Обґрунтуванням правомірності такого рішення можуть слугувати, на наш погляд, наступні положення:

– валеологічна діяльність, як і всі інші види діяльного стану, має суспільно задану мету й має виражений виховний потенціал;

– діяльність по охороні й зміцненню здоров'я особистісно й соціально значуща, і в цьому полягає її позитивний вплив на формування індивідуального й суспільного здоров'я;

– валеологічна активність педагога виступає важливою ланкою загальних завдань у структурі спільної педагогічної взаємодії вчителя й учня при формуванні в підопічних навичок самоорганізуючої й самокеруючої оздоровчої діяльності.

Валеологічна активність характеризується декількома рівнями функціонування – неусвідомлений, усвідомлений і цілеспрямований. Динаміка діяльного стану відображає ступінь наближення особистості до творчо вираженої ініціативи по зміцненню власного здоров'я й формуванню у вихованців зразків продуктивної життєдіяльності.

Валеологічна діяльність розглянута нами через призму різних проявів діяльного стану, включаючи такі компоненти освітнього розвитку особистості, як учбово-пізнавальна діяльність, спілкування в різноманітні комунікативних зв'язків, науково-дослідна ініціатива й т.д.

Формування світоглядних основ здорового способу життя не можна розглядати поза зв'язком з педагогічними й соціальними передумовами, що характеризують не тільки соціокультурний профіль сучасного суспільства, але й тенденції його розвитку. У числі цих передумов відмітимо соціальні переміщення в діаметрально протилежних напрямках – інтеграцію й диференціацію світового співтовариства як глобальні процеси, що виражають у різноманітні проявів суспільної життєдіяльності як позитивне, так і негативне. Національні й регіональні аспекти життєдіяльності активно вписуються в структуру формування загальної системи поглядів, уявлень і переконань молодого вчителя про закономірності й механізми індивідуального й суспільного розвитку. У протилежному випадку вектор соціального прогресу істотно деформується, що відображається в серйозних втратах у змісті особистісного й соціального розвитку.

Світоглядна концепція здорового способу життя опирається на потужний шар історичного інтелектуального розвитку суспільства, його духовно-моральний потенціал, трудовий, правовий й інші прояви діяльної активності.

Висновки. Для процесу характерні свої тенденції й перспективні лінії розвитку. По-перше, по мірі інтенсифікації суспільного розвитку вимоги до процесу формування світоглядних програмних установок здорового способу життя будуть розвиватися у бік посилення гуманізації й гуманітаризації змісту в ритмі погодженого керування й самоврядування, організації й самоорганізації, дисципліни й самодисципліни. По-друге, парадигма здоров'я зміщається від орієнтації на лікування у бік здоров'яцентриського підходу, що у педагогічній практиці виражається здоров'ятворчістю в освітньому процесі. По-третє, мінливий й інформаційно насичений характер сучасного життя спонукає людину до оволодіння технологічними режимами здорової життєдіяльності, включаючи навички самодіагностики й саморегуляції власним психоемоційним і фізичним станом як засобом досягнення високої мобільності, продуктивності, а, виходить, і конкурентоспроможності в житті й професії. Ці й інші тенденції, що знайшли відображення в даній роботі, будуть впливати на систему світоглядного відношення майбутнього вчителя до професійної діяльності, покликаної сприяти підростаючій людині в розвитку її всебічних якостей, як вищої соціальної цінності.

Література:

1. Сухомлинський В.О. Слово про слово // Дивослово / Сухомлинський В.О. - 2000. – № 9. – С. 57-59.
2. П'ясецька Н. А. Формування валеологічної культури майбутніх чителів у вищих закладах освіти I-II рівнів акредитації: Дис. канд. пед наук: 13.00.04. / П'ясецька Н. А. – Київ, – 2004. - 220 с.
3. Грибан В.Г. Валеологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури/ Грибан В.Г. 2008. – 214 с.
4. Міхеєнко О. І. Валеологічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищому педагогічному навчальному закладі: Дис. канд. пед наук: 13.00.04. / Міхеєнко О. І. – Суми, – 2004. - 211 с.
5. Коваль В. О. Особливості валеологічної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: Дис. канд. пед наук: 13.00.04. \ Коваль В. О. – Запоріжжя, - 2006. – 224 с.
6. Міхеєнко О.І. До проблеми діагностики рівня здоров'я індивідів// Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. праць. / Міхеєнко О.І. – Одеса, 2003. – Вип. 3-4. – С. 149 – 156.
7. Мильнер Е.Г. Формула бега. – М.: ФиС / Мильнер Е.Г. 1997. – 192 с.

У статі звернути увагу науковців на актуальність формування валеологічної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Ці тенденції, що знайшли відображення в даній роботі, будуть впливати на систему світоглядного відношення майбутнього вчителя до професійної діяльності, покликаної сприяти підростаючій людині в розвитку її всебічних якостей, як вищої соціальної цінності.

Ключові слова: валеологія, формування компетентності, майбутні фахівці.

В статье обратит внимание ученых на актуальность формирования валеологического компетентности студентов высших педагогических учебных заведений. Эти тенденции, нашедшие отражение в данной работе, будут влиять на систему мировоззренческого отношения будущего учителя к профессиональной деятельности, призванной содействовать подрастающему человеку в развитии его всесторонних качеств, как высшей социальной ценности.

Ключевые слова: валеология, формирование компетентности, будущие специалисты.

In the sex researchers draw attention to the urgency of forming paradigm competence of students in higher educational institutions. These trends are reflected in this work will influence the future system of ideal teachers to the profession to assist the younger man to develop its overall qualities as higher social value.

Keywords: valueology, forming competence, future specialists.